ŽVALGOMIEJI ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI KLAIPĖDOJE, GRĮŽGATVIO GATVĖJE

Ieva MASIULIENĖ

2001 m. rugsėjo 27 d. – spalio 4 d. UAB „Edrija“ užsakymu Klaipėdos senamiestyje, Grįžgatvio g., buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai lietaus nuotėkų tinklų trasos kasimo vietoje.

Teritorija greta Grįžgatvio gatvės buvo apgyvendinta arba joje pradėta ūkinė veikla tik XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje, kai 1571 m. Hercogas Albrechtas Frydrichas „amžinai paveldima kulmo teise“ miestui padovanojo naują teritoriją. Jos riba ėjo dabartinėmis D. Vandens, Tiltų gatvėmis ir už Jono kalnelio tęsėsi iki „trynyčių“ tvenkinio bei Danės upės. Dovanojimo akte buvo nurodyta, kad šioje teritorijoje miestiečiai gali statyti sandėlius, veisti sodus, daržus. Teritorija aplink miestą XVII a. pradžioje įrenginėjant bastionus buvo padalyta, didesnė dalis liko už gynybinio pylimo (dab. Jono kalnelio). Teritorijoje, kuri liko vidinėje gynybinių pylimų pusėje, formavosi miestiečių kvartalai.

Grįžgatvio gatvė senuosiuose Klaipėdos planuose žymima nuo XVII a. pradžios, tačiau dabartinis pavadinimas (vok. – *Kehrwiederstrasse*) atsirado tik XIX a. pirmojoje pusėje.

Grįžgatvio gatvėje iškastos trasos ilgis – 78 m, plotis – 1 m, o gylis – nuo 1,5 iki 1,8 m nuo grindinio paviršiaus. Kadangi Grįžgatvio gatvė daugelyje vietų yra perkasta tiesiant įvairias požemines komunikacijas, tai vertingi kultūriniai sluoksniai dalinai permaišyti ir suardyti. Neįmanoma buvo nustatyti aiškios sluoksnių stratigrafijos. Mažiau sunaikinti vertingi kultūriniai sluoksniai užfiksuoti atkarpose 1, 2 bei 4. Atkarpoje 1 (kv. 8–9), 1,2 m gylyje nuo gatvės paviršiaus buvo fiksuotas fašinos sluoksnis, kuris, matyt, priklausė istoriniuose šaltiniuose minimai pelkei. Šis sluoksnis taip pat gali būti siejamas su XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios pradėtu gatvės sausinimu, nes tam buvo naudojamos skiedros, žabai. Šis sluoksnis tęsėsi iki kv. 15, tačiau ar jis ten ir užsibaigė, sunku pasakyti, kadangi toliau į ŠR iki kv. 23 sluoksniai suardyti. Atkarpoje 2 (kv. 24–27) atidengtos ŠR–PV kryptimi orientuotos dvi 3,55 m ilgio ir 23 cm bei 30 cm pločio lentos, kuriomis buvo išklota gatvė. Pagal radinius, kurie rasti sluoksnyje virš lentų, gatvės fragmentą galima datuoti XVII a. pradžia ar net XVI a. pabaiga. Buvusios gatvės paviršiaus H_{abs} – 2,00 m. Atkarpoje 4, 1,35 m gylyje nuo grindinio paviršiaus taip pat buvo atkastas gatvės klotos rąstais, kurie orientuoti ŠV–PR kryptimi, fragmentas. Iš viso buvo aptikti 24 rąstai, jų ilgiai svyruoja nuo 1 iki 1,4 m, plotis – 20–25 cm, o storis – 7–10 cm. Gatvė pagal virš jos rastus radinius datuojama XVII a. Jos paviršius siekė H_{abs} 2,10 m.

Buvusios gatvės plotį bei ilgį neįmanoma nustatyti, kadangi dalis jos sunaikinta anksčiau tiesiant požemines komunikacijas.

Aptikti gatvės fragmentai gali būti įrengti ne vienu metu. Pirmiau, matyt, buvo nusausinta pelkė ir tik gatvės pradžia išklota lentomis, o šiek tiek vėliau toliau į ŠR iškloti rąstais. Tai susiję su greta dab. Grįžgatvio g. buvusių sklypų apgyvendini-

mu, kaip rodo iki XVII a. vidurio datuojami Klaipėdos planai, miestiečiai kūrėsi arčiau dabartinės Tiltų gatvės, o prie gynybinių pylimų XVII a. pradžioje dar buvo daržai ar sodai.

Ateityje atliekant Grįžgatvio gatvėje žemės judinimo darbus, archeologiškai vertingų kultūrinių sluoksnių galima tikėtis tik į ŠV nuo iškastos trasos. Gal ten pavyktų užfiksuoti aiškią sluoksnių stratigrafiją bei buvusios gatvės ŠV ribą. Pagal inžinerinių tinklų suvestinį planą, Grįžgatvio gatvėje nuo iškastos trasos į PR pusę kultūriniai sluoksniai yra negrįžtamai suardyti požeminių komunikacijų.

ARCHAEOLOGICAL SURVEY IN KLAIPĖDA AT GRĮŽGATVIO STREET

The archaeological survey was carried out in the digging site for rainwater drain 78 m long. Remnants of a street, planked and logged at the end of the 16th century – the beginning of the 17th century, were found.

ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI VILNIUJE, AUŠROS VARTŲ G. Nr. 12

Tauras POŠKA

2001 m. gegužės–rugsėjo mėn. atlikti archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, Aušros vartų g. Nr. 12, buvusio Basųjų Karmelitų vienuolyno teritorijoje.

Pagal istorinius duomenis žinoma, kad Basųjų Karmelitų vienuolynas pastatytas 1621–1624 m., prieš tai nugriovus visus šioje vietoje stovėjusius pastatus. Vienuolyno pastatai beveik nepakitę išliko iki šių dienų.

Archeologiniai tyrinėjimai vykdyti vienuolyno komplekso rekonstrukcijos metu. Tyrinėjimai atlikti tiesiamų inžinerinių komunikacijų trasų ir šulinių vietose. Tirta teritorija sąlyginai suskirstyta į septynis kiemus.

Kiemas I – tai vidinis vienuolyno kiemas. Kadangi žemės darbai vienuolyno teritorijoje pradėti dar prieš užsakant archeologinius tyrinėjimus, čia nedalyvaujant archeologui, iškasti ir įrengti trys 2x2 m dydžio, 4 m gylio šuliniai. Vėliau iškastos keturios trasų atkarpos. Šiose vietose vertingas kultūrinis sluoksnis nesurastas, nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio horizontai XX a. suardyti iki 0,9 m gylio. Aptikta pavienių buitinės keramikos fragmentų, datuotų XVII–XIX a.

Kiemas II – tai teritorija P vienuolyno dalyje, kur šiuo metu yra parkas. Čia, būsimų šulinių vietose, iškasti trys 2x1,5 m dydžio šurfai. Visuose šurfuose įžemis–smėlis surastas 0,9–1 m gylyje. Datuojamo kultūrinio sluoksnio horizontas nesurastas, archeologijos radinių neaptikta.

Kiemas III – tai teritorija PR vienuolyno pusėje. Čia kastos lietaus kanalizacijos vietoje datuotinas kultūrinio sluoksnio horizontas nesurastas, archeologijos radinių neaptikta.